

אוצרות המגילה

עיונים וביאורים על
מגילת אסתר

- 6 -

פתח דבר

בעזה"ת.

בפרוס עלינו ימי הפורים הבאים עלינו ועל כל ישראל לטובה, הננו מתכבדים להגיש בפני קהל שוחרי התורה ולומדיה קונטרס **אוצרות המגילה** (ד), והוא ליקוט ביאורים על דרך הפשט והדרוש, בתוספת הוראות בעבודת ה', על סדר הכתובים במגילת אסתר - מלוקטים מתוך תורתו הרחבה מני ים של כ"ק אדמו"ר מ"יובאוויטש זצוקלה"ה נבג"מ זי"ע.

קונטרס זה מופיע בהמשך לקונטרסים "ביאורי מגילה" שיצאו לאור על ידנו בשנים הקודמות, וכקודמיו, הובאו בו רק מעט מזעיר מביאורי רבנו על המגילה, ועוד חזון למועד להוציא בעז"ה קונטרסים ובהם ביאורים נוספים על המגילה.

קונטרס זה מופיע במסגרת הקובץ השבועי "לקראת שבת - עיונים בפרשת השבוע".

וזאת למודעי: הביאורים לא הוגהו גם במקורם ע"י רבנו, ובקונטרס זה בדרך כלל לא הובאו הביאורים כפי שנאמרו, ואף עובדו מחדש ונערכו ע"י חבר-מערכת, ולפעמים נאמרו הביאורים בקיצור, וכאן הורחבו ונתבארו יותר ע"פ המבואר במקומות אחרים בתורת רבנו. ופשוט שמחמת עומק המושג וקוצר דעת העורכים, יתכן שימצאו טעויות וכיו"ב, והן על אחריות המערכת בלבד, ושגיאיות מי יבין. ועל כן פשוט שמי שבידו הערה או שמתקשה בהבנת הביאורים, מוטב שיעיין במקור הדברים (כפי שנסמנו ברשימת המקורות שבתוכן הענינים), וימצא טוב, ויוכל לעמוד בעצמו על אמיתת הדברים.

ויהי-רצון שמגאולה זו דימי הפורים, הנה "מסמך גאולה לגאולה" ונזכה בעגלא דידן לגאולה האמיתית והשלמה, אז נשמע "תורה חדשה" מפיו של משיח, במהרה בימינו.

בברכת התורה,
מכון אור החסידות

לדורות" (מגילה ז, א), הרי פשיטא שלא יסוף מזרעם, שהרי אחד מי"ג העיקרים הוא "שזאת התורה לא תהא מוחלפת", ומה בא הכתוב ללמדנו? אלא מכאן דרשו שהפסוק נדרש על לעת"ל.

אמנם הא גופא דורש ביאור; מאי אולמיה שמחת פורים לגבי שאר המועדים, שדוקא ימי הפורים לא יתבטלו אף בזמן שכל המועדים יהיו בטלים?! וכיון שחידוש זה נלמד מהכתוב "וזכרם לא יסוף מזרעם" - מסתבר לומר שגם הביאור בפועל הדבר מרומז בלשונו של פסוק זה:

החידוש בתיבת זרעם הוא דוקא על ילדי ישראל שהם עדיין בקטנותם (שהרי כבר לפני זה נאמר ש"לא יעברו מתוך היהודים", אלא ההוספה היא על זרעם, שכולל גם הקטנים). וזהו חידוש לגבי שאר מצוות התורה שבהם החיוב חל רק על גדולים החייבים במצוות.

והשייכות של פורים דוקא לתשב"ר היא בזה שביטול גזירת המן היה ע"י "קול גדיא", שמרדכי קיבץ תינוקות של בית רבן ולמד עמהם תורה, וזה גרם לביטול הגזירה כמבואר במדרש (אסת"ר פ"ט, ד).

דוקא בחינוך תינוקות של בית רבן ניכר הנצחיות של עם ישראל (שלכן המן רצה להורגם תחילה, כדחז"ל (שם) שאמר המן "אין אני שולח ידי תחילה אלא באלו התינוקות"). ולכן דוקא בפורים הקשור עם חינוך תשב"ר נמשך הנצחיות ש"לא יבטלו".

ומזה הוראה עיקרית בזמן הזה, עד כמה גדולה החשיבות שבחינוך בני ובנות ישראל, בעודם בגיל קטנות, קודם בר מצוה.

מכון אור החסידות Or Hachasidus
 Head Office
 1469 President St. #BSMT
 Brooklyn, NY 11213
 United States
 (718) 534-8673
 סניף ארץ הקודש
 ת.ד. 2033
 כפר חב"ד 6084000
 03-738-3734
 Likras@likras.org

צוות העריכה וההגהה: הרב לוי יצחק ברוק, הרב משה גורארי, הרב דוב בער דלון
 הרב מנחם מענדל דרוקמן, הרב לוי יצחק זילברשטרומ, הרב שלום חריטנוב,
 הרב מנחם טייטלבוים, הרב אברהם מן, הרב יצחק נוב

תוכן הענינים

ביאורי מגילה ע"פ 'תורת מנחם' תשס"ב עמ' 946 ואילך

5. אחשוורוש - זה הקב"ה?

דרוש ואגדה ע"פ 'תורת מנחם' חני'ה עמ' 319 ואילך
לשון צער - כבר בהתחלת המגילה!

6. תורת חיים ע"פ 'תורת מנחם' תשמ"ב ח"ב עמ' 946 ואילך
"אחרית וראשית" בבת אחת

דרוש ואגדה ע"פ 'תורת מנחם' חני'ה עמ' 304 ואילך
7. מדוע לימד מרדכי הלכות קמיצה?

8. תורת חיים ע"פ 'תורת מנחם' חני'ה עמ' 330 ואילך
"משנה למלך" - "לא יכרע ולא ישתחוה"!

9. דרוש ואגדה ע"פ 'תורת מנחם' תשמ"ה ח"ג עמ' 1412 ואילך
"מפוזר ומפורד" - ובכל זאת "עם אחד"

11. ביאורי מגילה ע"פ 'תורת מנחם' חני'ב עמ' 122 ואילך
איך לימדו ישראל דרכי תשובה מנינה?

13. תורת חיים ע"פ 'תורת מנחם' חיי'ג עמ' 303 ואילך
מסירת נפש גם כאמצע ימי החול!

15. דרוש ואגדה ע"פ ספר המאמרים תשמ"ב עמ' 102 ואילך
מדוע זכו ישראל ל"אורה ושמחה גו"י?

17. תורת חיים ע"פ 'תורת מנחם' חני'ב עמ' 142 ואילך
התחלת הכלל - "אורה זו תורה"

18. ביאורי מגילה ע"פ ??
הג ע"ש הגזרה ולא ע"ש הנס?

19. דרוש ואגדה ע"פ 'תורת מנחם' חליו' עמ' 212 ואילך
יום הכיפורים - רק כפורים

20. תורת חיים ע"פ ???
מדוע שם היו"ט הוא בלשון פרסי?

21. תורת חיים ע"פ 'תורת מנחם' תשמ"ה ח"ג עמ' 1429 ואילך
מדוע רק ימי הפורים לא יתבטלו?

ויהי בימי אחשוורוש הוא אחשוורוש
המלך מהדו ועד כוש שבע ועשרים
ומאה מדינה
(אסתר א, א)

איש יהודי היה בשושן הבירה
ושמו מרדכי בן יאיר בן שמעי בן
קיש איש ימיני
(אסתר ב, ה)

ישנו עם אחד מפורד ומפוזר בין העמים
... ודתיהם שונות מכל עם
(אסתר ג, ח)

ויכתב ככל אשר צוה המן . . . בשם
המלך אחשוורוש נכתב ונחתם בטבעת
המלך
(אסתר ג, ט)

ליהודים היתה אורה ושמחה
וששון ויקר
(אסתר ה, טו)

על כן קראו לימים האלה פורים על
שם הפור
(אסתר ט, טז)

וימי הפורים האלה לא יעברו מתוך
היהודים ויזכרם לא יסוף מזרעם
(אסתר ט, טז)

אוצרות המגילה

כא

עם "פרסי", צריך הוא לדעת שגם אז יש יו"ט "פורים", שמנהיגו הקב"ה בדרך נסית, ואין הוא נמצא תחת הגבלות הטבע.

עוד הוראה שיש ללמוד מקריאת היו"ט בלשון פרסי:

כאשר פוגשים יהודי שאינו יודע כלל אודות האל"ף ביי"ת של יהדות (כעשרת הדברות וכיו"ב), היו יכולים לחשוב שתחילה יש להסביר לו על הדברים העיקריים של יהדות, כמצוות דאורייתא ולאט לאט יגיע גם למצוות דרבנן, ועד שיגיע למצוות של ימי הפורים. אך אין להתחיל מיד במצוות פורים.

אך השם "פורים" מדגיש להיפך:

כמו שבימים ההם, כאשר באו ליהודי בפרס ומדי ואמרו לו שניתוסף יום טוב חדש - לא חיכו עד שהוא ידע ויבין מה זה "גורל" בלשון הקודש, אלא אמרו לו באופן שיבין מיד שניתוסף יום-טוב שנקרא פורים. כלומר, שגם מי שלא הבין את לשון הקודש לא חיכו עד שיסבירו לו את כל הדברים העיקריים, אלא ספרו לו מיד על החג בלשון שמבין. וכן צריך להיות בזמן הזה, שיש להסביר לכל יהודי על מצוות הפורים, אפילו אם אינו מבין לשון הקודש, ולא יודע משום דבר בעניני יהדות.

והימים האלה נזכרים ונעשים בכל דור ודור משפחה
ומשפחה מדינה ומדינה ועיר ועיר וימי הפורים האלה לא
יעברו מתוך היהודים וזכרם לא יסוף מזרעם

(אסתר ט, טז)

תורת חיים

מדוע רק ימי הפורים לא יתבטלו?

חז"ל דרשו פסוק זה, שאף שכל המועדים יהיו בטלים לעת"ל, ימי הפורים לא יבטלו (מדרש משלי פ"ט, ב. יל"ש משלי רמז תתקמד). ודבר זה נדרש מהוספת הפסוק "וזכרם לא יסוף מזרעם", שלכאור' הוא פשוט שכיון שנקבעו ימי הפורים כבקשת אסתר "קבעוני

ברם אליבא דאמת גם בזה גופא מודגש וניכר המעלה דפורים – מדת הנצח – לגבי הראש; בעבודת ה' בחי' הראש היא עבודת ה' ע"פ הבנה והשגה, כשמרגיש את הטעם והקדושה בעבודת ה', ומחמת הרגש זה ה"ה עובד ה' בחיות. אמנם בעבודה זו יש חשש שכאשר יתעוררו מניעות ועיכובים על עבודתו, לא יהיה די בעבודה שמצד השכל לבד כדי להתגבר על מניעות אלו.

רק כאשר עבודתו היא מצד מידת הנצח, היינו במס"נ להתגבר על כל מונע ומעכב, אף שבעבודה זו לא נרגשת החיות והרגש שבעבודה, אלא רק ההחלטה התקיפה שכן צ"ל ההנהגה בעבודת ה' בלי פשרות, הנה בכוח זה הרי הוא עומד בתוקף נגד כל מונע, וכפי שהיה אצל בני"י בימי הפורים.

וחילוק זה רואים גם בעבודת יוה"כ ופורים:

ביוה"כ – עם היותו יום הקדוש שבו כל ישראל דומין למלאכים, יש בו כו"כ ענינים של מדידות ושיעורים. משא"כ בפורים שהעבודה היא דוקא באופן של "עד דלא ידע", למעלה ממדידה והגבלה.

תורת חיים

מדוע שם היו"ט הוא בלשון פרסי?

חג הפורים נקרא "פורים – על שם הפור". ולכאורה תמוה:

הרי "פור" אינה תיבה בלשון הקודש, אלא בלשון פרסי (ראב"ע אסתר ג, ז). וכדמוכח מזה שכתוב במגילה "פור הוא הגורל", שהמגילה צריכה לפרש תיבת "פור" ש"הוא" מה שנקרא "גורל" בלשון הקודש. וא"כ צריך ביאור, מדוע נקרא היו"ט בלשון פרסי ולא נקרא "גורלות" בלשון הקודש, וכמו שמצינו בשאר המועדים שנקראים בשמות בשפת לשון הקודש?

יש לומר שבזה יש לימוד נפלא:

יהודי צריך לדעת שאין הוא נמצא תחת הגבלות הטבע, אלא בכל עת וזמן מנהיג אותו הקב"ה באופן ניסי.

יכול יהודי לחשוב, שזהו רק כאשר עוסק במילי דשמיא ובדברים קדושים, אך כאשר הוא עוסק במסחר עם גויים – אלו שמדברים לשון "פרסי" ואינם שייכים ללשון הקודש – והרי "הלכה בידוע שעשו שונא ליעקב" (ספרי בהעלותך ט, י), ואם כן, יתכן שהגוי ינסה בעצות ותחבולות שונות להרע ולהזיק לו. חושב היהודי, שבמצב זה הרי הוא נמצא תחת הגבלות הטבע, שהרי לגוי אין קשר להקב"ה, ובמילא כאשר הוא עוסק במסחר עם גוי, הרי גם היהודי הוא תחת הגבלות הטבע.

וזהו מה שלומדים מכך שהיו"ט נקרא "פורים" בלשון פרסי. שגם כאשר יהודי עוסק

ויהי בימי אחשורוש הוא אחשורוש המלך מהדו ועד כוש שבע ועשרים ומאה מדינה

(אסתר א, א)

ביאורי מגילה

אחשורוש – זה הקב"ה?

ידוע מאמר רז"ל (הובא במאור"א א, קפב) ש"אחשורוש זה הקב"ה – שאחרית וראשית שלו". ודרוש ביאור בתוכן הדברים שמדמים הקב"ה למלך בשר ודם, ובפרט להדעה בגמ' (מגילה יב, א) ש"אחשורוש מלך טיפש היה", א"כ מהו הכבוד כלפי מעלה בהשוואה זו?!

ונראה לומר הביאור בזה:

התוכן במארוז"ל שאחשורוש זה הקב"ה, היינו שהמלכות דאחשורוש משתלשלת מהמלכות דהקב"ה, להיות כי יסוד ושורש כל ענין של גבהות ומלוכה למטה – מלכותא דארעא – מקורו ממלכותא דרקיעא. וזהו הענין שאחשורוש זה הקב"ה – שכאשר ישנו ענין של מלוכה אצל אחשורוש (כפשוטו למטה), ה"ז מתחיל מזה שישנו ענין המלוכה למעלה אצל הקב"ה ומשם יורד מדרגה אחר מדרגה עד שמשתלשל מזה ענין המלוכה למטה. ולמטה גופא, הנה בתחילה ה"ז מתחיל בקדושה, שזהו ענינה של מלכות בית דוד (או שאר שבטי ישראל כאשר "הולך בדרך התורה והמצוה כו") (רמב"ם הל' מלכים פ"א ה"ח), ועד שיורד לסוף כל דרגין, מלוכה אצל אוה"ע ועד למלכותו של אחשורוש.

ומזה מובן שאין כל סתירה ממארוז"ל שאחשורוש קאי על הקב"ה להא ש"אחשורוש מלך טיפש היה", שהרי מקורו של כל דבר ופרט בבריאה – כולל גם דברים שהם היפך הטהרה והקדושה – הוא מהקב"ה, וכפי שכתב הרמב"ם (הל' יסוה"ת פ"ב ה"ט): "כל הנמצאים . . . עד יתוש קטן שיהיה בטבור הארץ הכל מכח אמיתתו נמצאו", וכך גם ענין

המלוכה של אחשורוש (מלך טיפש) נמשכה ממלכותא דרקיעא - אחרית וראשית שלו.

דרוש ואגדה

לשון צער - כבר בהתחלת המגילה!

איתא בגמ' (מגילה י, ב): "כל מקום שנאמר . . . ויהי בימי, אינו אלא לשון צער . . . ויהי בימי אחשורוש וכו'".

ויש לבאר בדרך הדרוש, שהצער שישנו בפסוק, נובע מעצם תוכנו של פסוק זה, עוד לפני שלומדים את כל סיפור המגילה וגזירת המן: תיכף כשקוראים בפסוק "ויהי בימי אחשורוש" - כבר ישנו ענין של צער מעצם זה שנמצאים בגלות, תחת מלכות אחשורוש, ולא תחת מלך מבית דוד!

ויש להוסיף:

גם לפי הפירוש ש"ויהי בימי אחשורוש" קאי על הקב"ה "שאחרית וראשית שלו" (מדרש חז"ל, הובא במאור"א א, קפב), עדיין נאמר "ויהי לשון צער".

והטעם לזה:

בזמן שביהמ"ק היה קיים היה גילוי אלוקות בעולם, ולא היה צריך לחפש סימנים ומשלים ממלכות בשר ודם ועד לבני נח כדי לרמז על מלכותו של הקב"ה. ואילו בזמן הגלות כאשר "אותותינו לא ראינו" (תהילים עד, ט) יש צורך לחפש דוגמאות מאחשורוש כדי ללמוד על מלכותו של הקב"ה שאחרית וראשית שלו.

וזה גופא, שצריך להמשיל את "מלכותא דרקיעא" ל"מלכותא דארעא" כדי להבין אפס קצהו של גדלותו של הקב"ה, ה"ז ענין של צער והוכחה על תוקף הירידה בגלות.

תורת חיים

"אחרית וראשית" בבת אחת

בנוגע לכל עניני התורה ישנו הציווי "בכל יום יהיו בעיניך כחדשים" (מארו"ל - הובא בפירש"י עה"ת דברים כו, טז), ובפרט בנוגע לפורים ידועה תורת הבעש"ט (כש"ט - הוצאת קה"ת - הוספות ס"י עח) על מאמר המשנה (מגילה רפ"ב) "הקורא את המגילה למפרע לא

איתא בגמ' ובמדרשי חז"ל (מגילה יג, ב. אסת"ר פ"ז, יב) שהמן דיבר סרה על בני ישראל שיש להם ריבוי ימים טובים - "שבת היום, פסח היום", "אמר לו הקב"ה, רשע, אתה מפיל עין רעה במועדיהם שלהם, הרי אני מפילך לפניהם, ומוסיפים להם מועד אחד על מפלתך, זה ימי הפורים". ונמצא, שגזרת המן היא הגורם ליו"ט החדש שנוסף לעם ישראל, פורים. שהרי היום-טוב דפורים ניתן להם לישראל דווקא בשל הגזרה.

דבר זה ששמו של היו"ט דפורים הוא על שם הפור שהפיל המן להומם ולאבדם, מלמדנו שאפילו דבר הכי חמור, כגזירה על בני"י אשר "כל הנוגע בהם כאילו נוגע בבבת עינו" (גיטין נז, א), הנה גם דבר כזה יכולים להפוך לטוב, עד כדי כך שהגזירה עצמה נעשית גורם ליום-טוב, עד שהיו"ט נקרא על שמה.

דרוש ואגדה

יום הכיפורים - כמו פורים בלבד

איתא בתיקוני זהר (תכ"א נז, ב) שיום הכיפורים הוא "כפורים", כמו פורים - בכ"ף הדמיון. היינו שפורים נעלה בכמה דברים אפילו לגבי יוה"כ.

והנה, במעלת הימים טובים ע"פ הסוד, מובא בספה"ק ש"יוהכ"פ נקרא ג"כ ראש השנה בכתוב (יחזקאל מ, א) והוא בחי' נשמה ופנימיות" (לקו"ת דרושי ר"ה נח, א). היינו שיוה"כ הוא במדרגת הראש והפנימיות בספירות העליונות. ובנוגע לחנוכה ופורים מובא (שם, וראה תקו"ז חדש צד, ג-ד) שהם בחי' "תרין ירכי דקשוט", בחי' נצח והוד, ובאופן פרטי בנוגע לפורים מובא בספרים שפורים הוא ענין מידת הנצח שלמעלה (ראה פע"ח שער מקרא קודש פ"ד, ועוד).

ולכאורה הרי זה מראה את מעלת יום הכיפורים לגבי פורים - שיוה"כ הוא בחי' הראש משא"כ פורים הוא מידת הנצח שהוא למטה הרבה ממעלת הראש.

אמנם גם בזה ישנו מעלה בפורים ובמידת הנצח, אפילו לגבי בחי' הראש דיוה"כ. ותחילה צריך לבאר מהו מידת הנצח:

דהנה תחילה (הן בקדימה בזמן וכמו"כ במעלה) ישנה ההתבוננות בשכל איך ומה צריך לפעול, ואחר שהוחלט בשכל כיצד צ"ל ההנהגה (ולאחרי התעוררות המדות שבאדם חסד וכו') - מגיעה מידת הנצח והיא ההחלטה התקיפה שהתנהגות בפועל ממש תהיה כפי אשר החליט השכל ולא יהיה בזה שום שינויים מבלי להתחשב בכל אויב ומנגד. והיינו שבמדת הנצח לא נרגשת ההבנה והרגש מדוע צ"ל ההנהגה באותו אופן, אלא רק ההחלטה (למטה מהשכל) שכך צ"ל ההנהגה בפועל.

ולכאורה נמצא שבחי' הנצח היא ירידה גדולה לגבי הראש והשכל!

ונמצא, שאם רוצים שהחיים יתנהלו באופן של "שמחה ששון ויקר" והעסק ושאר ענייניו יתנהלו בהצלחה, צריכה להיות ההתחלה וההכנה ב"אורה זו תורה", וזהו המעמיד את חיי האדם כראוי ומתאים לבן ישראל.

עַל כֵּן קָרָאוּ לַיָּמִים הָאֵלֶּה פּוּרִים עַל שֵׁם הַפּוּר עַל כֵּן עַל כָּל דְּבָרֵי הָאֲגָרָת הַזֹּאת וּמָה רָאוּ עַל כָּכָה וּמָה הִגִּיעַ אֲלֵיהֶם

(אסתר ט, כו)

ביאורי מגילה

חג ע"ש הגזרה ולא ע"ש הנס?

פורים חלוק משאר ימים-טובים בשמו: כל הימים-טובים נקראים על שם הנס שאירע בהם או על שם המצווה המיוחדת להם. למשל: פסח - ע"ש הנס ש"פסח על בתי בני ישראל במצרים גו" (בא יב, כז); או "חג המצות", ע"ש המצוה דאכילת מצה. שבועות - ע"ש מצות "שבעה שבועות תספר לך" (ראה טז, ט). סוכות - ע"ש מצות "בסוכות תשבו שבעת ימים" (אמור כג, מב), ועד"ז שאר המועדים (כולל חנוכה - ע"ש חנוכה המזבח או חנו כ"ה, שהוא ע"ד פורים, יו"ט מדרבנן).

משא"כ היו"ט דפורים אינו נקרא ע"ש מצות היום - "ימי משתה ושמחה ומשלוח מנות איש לרעהו ומתנות לאביונים". וגם לא ע"ש נס ההצלה מגזירת המן. אלא אדרבה - "על כן קראו לימים האלה פורים על שם הפור". כלומר ששמו של החג נקבע ע"ש הגזרה, ע"ש "הפור" ("הוא הגורל" (אסתר ט, כד)) שהפיל המן "להומם ולאבדם" (שם) רח"ל!

ויש לומר הביאור בזה:

יצא" - שהקורא את המגילה וסבור שזהו מאורע שאירע בעבר "למפרע", בזמנו של אחשורוש שמלך בשושן הבירה ואינו נוגע אליו בחייו, "לא יצא" - היינו לא השלים את תכלית קריאת המגילה.

ולכאור' מתעורר לאדם קושי בעבודת ה'. שהרי הוא נדרש לעבוד ה' באמת ובלבב שלם, וכאן תובעים ממנו דבר והיפוכו; מחד גיסא, הרי חובה לשמוע קריאת המגילה כדינה, ולכוון את פירוש המילות, ו"אין מקרא יוצא מידי פשוטו" שמעשה המגילה אירע לפני אלפי שנים. ומאידך גיסא, בשעת מעשה עליו להרגיש שזהו דבר הנוגע עכשיו?!

אך הנתינת כח לזה היא ממארז"ל (הובא במא"א א, קפב) ש"אחשורוש זה הקב"ה - שאחרית וראשית שלו". היינו ד'ראשית' ו'אחרית' ענינם בזמן הוא - עבר הוה ועתיד, והקב"ה הוא בעה"ב על כל הזמנים באופן שהופכים לדבר אחד ממש, כפי שהוא בתיבת אחשורוש, תיבה אחת. ומשם ניתן הכח לכל איש ישראל, שבימי הפורים יהיה אצלו גם קריאת המגילה כפשוטה וגם קריאתה באופן ד"כחדשים".

וההוראה למעשה בענין שמחת פורים: כפי שהיה גודל השמחה "ונהפוך הוא" בימי הפורים - ממלחמה בי"ג אדר ליו"ט בי"ד אדר, כך נמשכת וצריכה להיות השמחה אצל בני"י בזמן הזה בכל שנה ושנה.

אִישׁ יְהוּדִי הָיָה בְּשׁוֹשַׁן הַבֵּירָה וְשָׁמוּ מְרַדְּכֵי בֶן יָאִיר בֶּן שְׁמַעִי בֶן קִישׁ אִישׁ

יְמִינִי

(אסתר ב, ה)

דדוש ואגדה

מדוע לימד מרדכי הל'קמיצה?

נאמר במגילה שמרדכי היהודי היה "יושב בשער המלך", אמנם עניינו העיקרי היה

עבודת ה', ולא "עסקנות" ועבודת הציבור. הוא היה בבחי' "שבט יששכר" שעניינו הוא עסק התורה וקיום המצוות. ואף שלפי הצורך היה נמצא בשער המלך ועוסק באשר נצרך, אך עיקר עניינו היה לימוד התורה לשמה.

וההוכחה לזה:

מסופר במדרש (אסת"ר פ"ט, ד) שאחר גזרת המן ובקשת אסתר "לך כנוס את כל היהודים", אסף מרדכי הצדיק את ילדי ישראל, ולמד עמם תורה. ובמה עסק עמהם? בהלכות מנחת העומר וקמיצה.

ולכאורה אינו מובן כלל:

הרי היה זה "עת צרה ליעקב", וכשמרדכי מכנס את תשב"ר, היה עליו לכאור' להתפלל עמהם, לקרוא עמהם תהילים וכיו"ב. ועכ"פ – ללמוד ענייני ודיני תענית וכיו"ב מעניינים שהיו שייכים למצב שהיו נתונים באותה שעה, ומדוע בחר מרדכי ללמוד עמהם ה' העומר, שלא היה נוגע כלל בזמן ההוא, הן מצד המצב שהיו נתונים באותה שעה כנ"ל, ועוד – שהרי היה זה בחול"ל, ובזמן שאין ביהמ"ק קיים, ובפרט שבניין ביהמ"ק נתעכב בזמן ההוא, למשך זמן שלא היה ידוע להם מתי ישובו ויתעסקו בבניינו?!

והטעם לזה – ע"פ האמור:

מרדכי עניינו היה עסק התורה לשמה, לא לשם צורך שעה (שזהו החיוב גם לאלו שהם במדרגת "זבולון"), ואפילו לא לימוד ע"מ "לידע את המעשה אשר יעשון", אלא תורה לשמה ממש.

ועניין זה פעל מרדכי אף בתינוקות שלמד עמהם, שאף הם יעסקו בלימוד התורה לשמה. ודווקא ע"י לימוד התורה לשמה, גרם הדבר שאפילו המן הרשע ראה שלא יצליח בגזירתו.

תורת חיים

"מושנה למלך" – "לא יכרע ולא ישתחוה"!

ישנם הסוברים שכדי לקבל כבוד מאומות העולם, עליהם להידמות לאוה"ע במנהגייהם, לבושיהם וכדו', שאל"כ ילעגו עליהם ולא יקבלום לחברתם ולא יוכלו לפעול ולקבל מה שרוצים.

ועל זה היא ההוראה ממרדכי הצדיק:

תפילין נקראים בשם "כתר" ו"עטרה".

תורת חיים

התחלת הכל היא "אורה זו תורה"

על פסוק זה אמרו חז"ל "אורה זו תורה, שמחה זה יו"ט, ששון זו מילה, ויקר אלו תפילין" (מגילה טז, ב). ויש לבאר מה שראש ותחילת הכתוב היא בענין התורה דווקא – "אורה זו תורה", כי בזה בא לבאר שהתחלת כל הענינים צריכה להיות עם "תורה".

וכפי שאכן רואים במגילה אשר מי שהודיע והראה איך לפעול בנוגע לגזירת המן הי' מרדכי היהודי. וגם הדברים שעשתה ופעלה אסתר, בקשתה לפני אחשוורוש, והדברים שפעלה בהיותה "בחצר בית המלך החיצונה" ו"בחצר בית המלך הפנימית" וכיו"ב, כל אלו התנהלו על ידי מרדכי דווקא, וכמו שכתוב "ואת מאמר מרדכי אסתר עושה".

והטעם לזה הוא כי מרדכי הי' מאלו שגלו "עם הגולה אשר הגלתה עם יכני' מלך יהודה" עם "כל החרש והמסגר" (מלכים ב כד, יד) שהיו בעלי תורה עד שאמרו עליהם חז"ל (בפירוש "החרש והמסגר") ש"בשעה שפותחין (בתורה) נעשו הכל כחרשין . כיון שסוגרין שוב אינן פותחין" (גיטין פח, סע"א). ומרדכי עצמו הי' בסנהדרין, ועד שהי' ראש הסנהדרין (בתחילת תקפו של נס), והי' סמוך איש מפי איש עד משה רבינו ש"קיבל תורה מסיני".

ולכן, מרדכי דווקא, בהיות אשר אצלו שכנה "אורה זו תורה" – שהתורה היא אצל האדם באופן ד"אורה" שאינו לומד תורה בתור חכמה ושכל בעלמא, אלא היא "עמוד האור" שמאירה לאדם "את כל המעשה אשר יעשון" ואלה "אשר לא תעשינה" – אזי בכח התורה לפעול ישועה שהכל יתנהל כדבעי, עד שפעל את הנס דפורים.

וזהו מה שמתחילים עם "אורה זו תורה", כי הדרך לבוא לשמחה ששון ויקר, היא כאשר מתחילים עם "אורה זו תורה".

וענין זה הוא גם בעבודתו של יהודי במשך היום, שאם רוצה שעסקיו יתנהלו כראוי ובהצלחה צריך הוא להתחיל יומו מזה שהולך "מבית הכנסת לבית המדרש" (ברכות בסופה) ללמוד תורה.

וכן הוא הסדר בכללות ימי חייו של יהודי, שתחילת שנותיו עוסק הוא בלימוד התורה, מ"בן חמש שנים למקרא" (ועוד משתינוק מתחיל לדבר שמלמדו תורה) ועד לבן עשרים שנה וכיו"ב, שבשנים אלו עיקר העיסוק הוא בתלמוד תורה, ורק אחר כך מתחיל ענין העיסוק באומנות אם בפרנסה גשמית או בפרנסה רוחנית וכיו"ב. אך ככולם צריכה להיות ההכנה דשנים של לימוד התורה.

כבר, דבשעת מתן תורה "כפה הקב"ה עליהם את ההר כגיגית" כו' ומכאן "מודעה רבה לאורייתא", ודוקא בימי אחשורוש "הדר קבלוה" מרצונם הטוב, ואז פעלו את "קיום" הענין.

וזהו מה שעל ידי עבודת ה"יהודים" – המסירת נפש וקבלת התורה מרצונם הטוב, נפעל קיום התורה, כי כמו ב"קיום" כפשוטו הרי זה מוסיף תוקף בהענין המקויים, כן גם ב"קיימו היהודים" נמשך תוקף גדול יותר בתורה, כי התורה מצד עצמה היא בבחינת "תורה אור" בלבד, וע"י הקיום והקבלה בזמן אחשורוש ועם המסירת נפש של ה"יהודים" ע"י פעולת את הקיום בתורה, ופעלו בה שתהי' בבחינת "אורה זו תורה" ונמשך בה המפעיל ומקור האור דתורה.

"שמחה זה יו"ט" – שמחת יו"ט בכלל היא במדידה והגבלה, וכמו שפסק הרמב"ם להלכה (הל' יו"ט פ"ו הכ"א. הובא בשו"ע סתק"ט ס"ד) שבימים טובים היו בית דין מעמידים שוטרים כדי להבטיח שהשמחה תהי' במדידה והגבלה. משא"כ שמחת פורים היא באופן ד"חייב אינש לבסומי בפוריא עד דלא ידעי" (מגילה ז, ב) שמחה שלמעלה ממדידה והגבלה, ועד שמשמחת פורים נמשכת שמחה על כל המועדים כולם, שבכולם ניכר הרושם וההשפעה משמחת פורים.

ובני ישראל זכו לזה מכיון שהיו "יהודים", ופעלו מתוך מסירת נפש שלמעלה ממדידה והגבלה, שלכן גם השמחה היא גדולה מאוד, למעלה ממדידה והגבלה.

"ששון זו מיל"ה – המילה היא "בריתי בבשרכם לברית עולם", אבל ברית זו כריתתה היא מצד הקב"ה, וכמ"ש אפילו לגבי אברהם אבינו שהי' לפני מ"ת "וכרות עמו הברית" (נחמ"י ח, ט), שכריתת הברית היתה מצד השי"ת, ונמצא שמצות מילה כפי שהיא לפני הנס דפורים היא בבחינת קבלה שלמעלה בלבד. וגם בזה הי' החידוש ע"י שהיו ישראל בבחי' "יהודים" שהי' "וששון זו מילה", שיקבלו עליהם את המילה מצד עצמם ובכח המסירת נפש שלהם, דאז המילה מגעת למעלה מעלה.

ואף שבברית מילה בכלל מגעת במקום נעלה מאוד, הרי גם למעלה יש "גבוה מעל גבוה שומר וגבוהים עליהם" (ע"פ קהלת ה, ז), ומזה מובן שמצוות מילה אחרי שזכו ישראל ל"ששון זו מילה" בזמן אחשורוש אינה דומה כלל למצות מילה לפני הקיום שבזמן אחשורוש, שאז היא למעלה מעלה יותר באין ערוך כלל.

"ויקר אלו תפילין" – "יקר" בגימטריא ש"י, והוא הגילוי דלעתיד, שעליו אמרו רז"ל "עתיד הקב"ה להנחיל לכל צדיק וצדיק ש"י עולמות" (סוף עוקצין), שהוא השכר על עבודת הצדיקים לאחרי העבודה במשך "שית אלפי שנין דהוי עלמא". ובענין "יקר" יש ב' פירושים: א. לשון חשיבות. ב. לשון יוקר, שמחירו יקר (שערי אורה ק, א).

וגם בזה אומרים "ליהודים" דוקא היתה "ויקר", שע"י שהיו בבחי' "יהודים" ע"י זה הגיעו לדרגא הנעלית שב"יקר". שהרי בחינת ה"כתר" הוא בגימטריא ב' פעמים "יקר", וע"י העבודה הנ"ל הגיעו למחצה העליון של בחינת הכתר. וזהו "ויקר אלו תפילין", כי

כיצד הגיע מרדכי למעלתו עד שנהיה ל"משנה למלך"? דוקא על ידי זה ש"לא יכרע ולא ישתחוה". דעוד בתחילה שהיה (רק) יושב בשער המלך, הנה עיקר תוארו וכינויו (עוד לפני שמודיעה התורה שהיה יושב בשער המלך) היה "איש יהודי", שתואר זה מורה שהו כופר בעבודה זרה (מגילה יג, רע"א), היינו שדבר זה היה ניכר לכל מי שראהו.

ועוד זאת, מה גרם לו להפוך מ"יושב בשער המלך" ל"משנה למלך אחשורוש", הרי זה על ידי שבפועל ממש הלך היפך מנהגי המדינה, דגם בשעה ש"כל עבדי המלך כורעים ומשתחוים להמן כי כן צוה לו המלך", "מרדכי לא יכרע ולא ישתחוה".

לא זו בלבד שע"י ההנהגה ד"לא יכרע ולא ישתחוה" לא פחתה מעלת מרדכי אצל אחשורוש, אלא אדרבה; שהרי בתחילה היה אחשורוש שונא ישראל לא פחות מהמן (מגילה יד, רע"א. אסתר פ"ז, כ), ומיד כשסיפרה אסתר לאחשורוש אודות "עם מרדכי" – ראה אחשורוש שמרדכי הוא אדם שראוי לסמוך עליו ולהפקיד בידו את עניני המלוכה, להיותו איש נאמן, שעומד על שלו בכל מקום שבו נמצא, מבלי להתפעל מאיש.

משא"כ כשהגוי רואה שהיהודי רודף אחריו, אזי הוא מאבד את הערך והכבוד אליו, באמרו שכשם שהיהודי מרמה את הפנימיות שלו, את יהדותו, כן ירמה גם אותו...

וַיֹּאמֶר הָמֵן לְמֶלֶךְ אַחֲשֻׁרוֹשׁ יִשְׁנֶה עִם אֶחָד מִפְּזֵי וּמִפְּרָדֵי בְּיָן
הָעַמִּים בְּכָל מְדִינֹת מְלֻכּוֹתָּךְ וְדִתֵּיהֶם שְׁנוֹת מְכָל עַם וְאֵת
דְּתֵי הַמֶּלֶךְ אֵינָם עֹשִׂים וְלִמְלֶךְ אֵין שׁוֹה לְהַנִּיחָם

(אסתר ג, ח)

"מפוזר ומפורד" – ובכל זאת "עם אחד"

בני ישראל הינם תמיד באחדות, ואפילו בזמן שנראה שיש ביניהם פירוד ח"ו – ה"ז רק בחיצוניות ומצד פנימיותם אינם נפרדים. ודבר זה ניכר אף להמן הרשע, שגם כשמקטרג על בני ישראל שהם עם "מפוזר ומפורד בין העמים", עכ"ז הרי הוא בעל כרחו מודה – ובראש דבריו – שהם "עם אחד".

ליהודים היתה אורה ושמחה

וששון ויקר

(אסתר ח, טז)

דרוש ואגדה

מדוע זכו ישראל ל"אורה ושמחה"?

את הכתוב "ליהודים היתה אורה ושמחה וששון ויקר", פירשו רז"ל "אורה זו תורה ושמחה זה יו"ט וששון זו מילה ויקר אלו תפילין" (מגילה טז, ב). ולכאורה צריך ביאור מדוע הודגש בפסוק זה שה"אורה ושמחה" וכו' היו "ליהודים", והרי מפשוטם של כתובים מובן בלאו הכי שהמדובר הוא ביהודים (ראה ג"כ תו"א מג"א צט, א. ועוד)?

ויובן זה בהקדים מה שאמרו חז"ל ד"יהודי" הוא כל מי שכופר בעבודה זרה (מגילה יג, א), שהכופר בה הוא כמודה בכל התורה כולה (קדושין מ, א). ועל שם זה נקראו כאן ישראל בשם "יהודים", כי ענין זה - הכפירה בעבודה זרה - הי' עבודתם במשך הזמן דגזירת המן, שכל בני ישראל מנער ועד זקן טף ונשים עמדו במשך כל השנה במצב של מס"נ עד שלא עלתה על לבם אפילו מחשבת חוץ (ראה תו"א מג"א צז, א. ועוד). ונמצא, שתואר יהודים מורה על הכפירה בעבודה זרה, שבזמן גזירת המן פעלו בזה עד כדי מסירת נפש.

וזהו מה שנאמר כאן התואר "יהודים" דווקא, כי בכח עבודתם של ישראל במסירת נפש על כפירתם בעבודה זרה, הנה בזכות זאת זכו ל"אורה ושמחה וששון ויקר":

"אורה זו תורה" - בתורה יש ב' בחינות בחינת "תורה אור" ובחי' "אורה", ופירש כ"ק אדמו"ר האמצעי ד"אורה" הוא לשון מפעיל, שהוא פועל יוצא להפעיל את האור. והיינו ש"אורה" הוא המקור וה"מפעיל" של "תורה אור" (שערי אורה צז, א).

והנה אמרו רז"ל (שבת פח, א) עה"פ "קיימו וקבלו היהודים" - "קיימו מה שקבלו

והביאור בזה מובן עפ"מ"ש כ"ק רבינו הזקן בתניא (פל"ב) שאחדות בני ישראל היא מצד הנשמה "שכל בני ישראל נקראו אחים ממש מצד שורש נפשם בה' אחד", והחילוק והפירוד שיכול ח"ו להיות, הוא רק מצד הגוף. וכיון שאצל בני העיקר הוא הרוחניות, והגשמיות היא רק טפלה, לכן מצד האמת הם תמיד באחדות.

ומנין הכח לבני"ה להגביר הנפש על הגוף והצורה על החומר - לגלות נקודת האחדות שבהם? הרי זה ע"י התורה - שאף היא נקראת "תורה אחת", דאף שהתורה מחולקת לתרי"ג מצוות ולשבעים פנים ופרד"ס וכו', מורגש בה דכל התורה היא נקודה ושלמות אחת, להיות אשר ניתנה מה' אחד. וממנה הכח לבני"ה להיות באחדות על אף החילוקים שיש ביניהם.

ובעומק יותר, הנה לא זו בלבד שהחילוק שבין בני"ה מצד הגופים אינו מעלים על אור הנשמה, אלא אף זאת, שהוא צריך להוסיף שלמות באחדות ישראל.

ובדוגמת גוף האדם, שיש בו גוף ונשמה, שהם שונים ומנוגדים זמ"ז בתכלית. ולא רק שאין הגוף והנשמה מעלימים זה על זה, אלא שהם מתאחדים לגמרי, עד ששניהם יחד הופכים להיות מציאות אדם, ורק על ידי הגוף יכולה הנשמה ללמוד תורה ולקיים מצוות, וכן הגוף אינו חי כ"א ע"י הנשמה.

וכך בני"ה - החילוקים שביניהם, מביאים לכך שגם ה"מפורד ומפורד" הופך להיות למעליותא; שכל אחד יש לו מעלות שאין בשני, וכתוצאה מהחילוקים והשינויים שבהם הם משלימים זה את זה באופן של "כאיש אחד בלב אחד".

וַיִּקְרָאוּ סִפְרֵי הַמֶּלֶךְ בַּחֹדֶשׁ הָרִאשׁוֹן בְּשָׁלוֹשָׁה עָשָׂר יוֹם בּוֹ וַיִּכְתֹּב
כָּכָל אֲשֶׁר צִוָּה הָמוֹן אֶל אַחַשְׁדָּרְפָּנִי הַמֶּלֶךְ וְאֶל הַפְּחוֹת אֲשֶׁר עַל
מְדִינָה וּמְדִינָה וְאֶל שָׂרֵי עַם וְעַם מְדִינָה וּמְדִינָה כְּכַתְּבָהּ וְעַם וְעַם
כְּלִשׁוֹנוֹ בְּשֵׁם הַמֶּלֶךְ אַחַשְׁוֶרֶשׁ נִכְתָּב וְנִחְתָּם בְּטַבְעַת הַמֶּלֶךְ

(אסתר ג, יב)

ביאורי מגילה

איך למדו ישראל דרכי תשובה מנינוה?

אחד מהענינים המיוחדים שרואים בנס פורים הוא, שגזר דינם של ישראל כבר נחתם, כדאיתא במדרש שכאשר ביטל הקב"ה את הגזירה "נטל הקב"ה אותן אגרות שגזר עליהם, שהיו חתומות בחותם של טיט, וקרעם" (אסתר ספ"ט). וכמרומו בכתוב שהגזירה על ישראל היתה לא רק בשלב של "נכתב בשם המלך" אלא גם "נחתם בטבעת המלך", והרי אמרו רז"ל (מגילה טו, סע"ב, ועוד) שבכמה מקומות במגילה, כאשר כתוב "המלך" הכוונה ל"מלכו של עולם". אמנם, למרות שהגזירה כבר נחתמה, התפללו בני ישראל ופעלו על ידי עבודתם שהגזירה תיבטל.

הנהגה זו למדו בני ישראל מנינוה, כפי שאומרים בסליחות "מנינוה למדו לאחר גזירה כעס להפר", כי, גם בנינוה הי' גזר דין שכבר נחתם, כפי שאמר יונה "עוד ארבעים יום ונינוה נהפכת" (יונה ג, ד), ואעפ"כ, בטלה הגזירה על ידי תשובתם של אנשי נינוה, ומזה למדו ישראל בימי הפורים, שקבעו תענית וביטלו הגזירה.

ולכאורה צריך ביאור, הרי בתשובה יש כח ותוקף יותר משאר מצות עשה ומצוות לא תעשה, שהרי "אין לך דבר שעומד בפני התשובה" (רמב"ם הל' תשובה ספ"ג), והתשובה מועילה לכפר ולתקן את מה שפגמו על ידי עבירות וחטאים. וכיון שתיקון הדבר יכול להיות רק ע"י מי שהוא גדול וחזק יותר מהדבר שנתקלקל, הרי מוכח שבתשובה יש כח ותוקף יותר מאשר בסתם מ"ע ומל"ת.

על כל בני ישראל, כך היתה גם תנועת המס"נ אצל כל היהודים, אפילו קל שבקלים, שלא רצה לדעת ע"ד שייכותו עם יהדות, רח"ל. ועוד זאת, שענין המס"נ הי' אצלם לא רק בזמנים מיוחדים בשנה, כמו ביוהכ"פ בעת נעילה, או בשבת ויו"ט, אלא גם בימות החול, בכל השנה כולה, הן בקיץ והן בחורף, בכל שינויי המצבים שבמשך השנה כולה. וכשם שהי' "בימים ההם" – כך צריך להיות גם "בזמן הזה":

ענין המס"נ הוא לא רק בזמן ומצב מיוחד שדורש מסירת הנפש והגוף כפשוטם, שאז מתעוררת הנקודה הפנימית שבכאו"א מישראל לעמוד בתנועה של מס"נ אפילו ביום חול ובענין של חול, אלא – כפי שנאמר במגילה: "קיימו וקבלו היהודים עליהם ועל זרעם גו' בכל דור ודור", ובני' קבלו את בקשתה של אסתר "כתבוני לדורות" (מגילה ז, א), היינו, ש"כתבו" בכאו"א מישראל בפנימיותו, שיהי' בכחו של כאו"א מישראל, אנשים ונשים נער וזקן, להתעלות למעלה מן המקום ולמעלה מן הזמן, ולעמוד בתנועה של מס"נ בפועל – גם בזמן שאינו יוהכ"פ בעת נעילה, ואפילו לא שבת ויו"ט, ובמקום שאינו בית-כנסת או ישיבה, אלא בלכתו ברחוב, או בשעת אכילתו ושתייתו, "בכל דרכיך".

ואדרבה – יש עליו "בזמן הזה" לגבי המעמד ומצב "בימים ההם":

בימים ההם – הי' צורך בהסרת הטבעת של אחשוורוש ונתינתה להמן כדי לעורר את בני' לתנועה של מס"נ, ואילו בזמן הזה – בכחו של יהודי לעמוד בתנועה של מס"נ בהיותו במעמד ומצב שהקב"ה נתן לו כל צרכיו בהרחבה, בני חיי ומזוני רויחי, ואעפ"כ, בראותו שהיצר הרע משחק עמו, הנה גם בהיותו באמצע עניניו, באכילתו ובשתייתו, בלכתו ברחוב, בהיותו על משרתו ("אויף זיין דזשאב" – בלשון המדינה), במשרדו, כשמתעסק אפילו עם אינו-יהודי – יכול הוא להזכר ("זיך אַ כאַפּ טאַן") לפתע ש"אין עוד מלבדו", ולהעמיד את עצמו בתנועה של מס"נ בפועל, היינו, שמוכן ומזומן בפועל, שלא לעבור אפילו על דקדוק קל של דברי סופרים, ולקיים רצון הקב"ה בכל הפרטים – אף שלפני רגע אחד דיבר בענין של מסחר, או ענין אחר הקשור עם המשרה שעוסק בה.

ואין זה פלא כלל, היתכן שבזמן רגיל ובמקום רגיל יעמוד בהתעוררות כזו של מס"נ כפי שעומד יהודי ביוהכ"פ – כיון שזוהי הנתינת-כח דפורים שהוא נעלה יותר מיוהכ"פ, כדאיתא בתקו"ז (תכ"א, נו, ב) שיום הכפורים הוא "כפורים", בכ"ף הדמיון, היינו, שתנועת המס"נ דיוהכ"פ אינה אלא בכ"ף הדמיון לגבי תנועת המס"נ דפורים, בהיותו במעמד ומצב שאין לו עינויים (כביוהכ"פ), ולא זו בלבד שמוותר לו לאכול ולשתות, אלא אדרבה, מצוה לאכול ולשתות, ויש לו כל צרכיו בהרחבה באופן שמספיק לא רק עבורו, אלא גם עבור חבירו, "משלוח מנות איש לרעהו ומתנות לאביונים", ואעפ"כ, עומד הוא בתנועה של מס"נ; ועד"ז היא מעלת המס"נ בזמן הזה – במעמד ומצב של הרחבה, בני חיי ומזוני רויחי.

והרי בנוגע למצוות נאמר "מגיד דבריו ליעקב חוקיו ומשפטיו לְיִשְׂרָאֵל", שנתנו לבני ישראל דווקא, ולא לאומות העולם, וכהמשך הכתוב "לא עשה כן לכל גוי", ואם כן הוא בנוגע למצוות עאכו"כ שענין התשובה שהיא למעלה ממצוות – לא נתנה "לכל גוי".

וא"כ, צריך ביאור: א. איך הועילה תשובת נינוה לא רק לבטל גזירה אלא גם גזירה שכבר נחתמה. ב. איך יתכן שבני ישראל למדו הנהגה בנוגע לביטול גזירה על ידי תשובה מהנהגתם של אנשי נינוה – אינם יהודים!?

ויש לומר הביאור כזה:

בתשובה מצינו שני ענינים:

א. התשובה פועלת שאדם שמקודם הי' רשע, עד שאינו נאמן בנוגע לעדות וכיו"ב הרי כאשר שב בתשובה הרי **מכאן ולהבא** הוא נאמן ומתחשבים עמו כמו עם אדם כשר וצדיק. ב. התשובה פועלת גם על **העבר**, ש"נעקר עווננו מתחלתו" (פרשי" ד"ה כאן מאהבה – יומא פו, סע"א), ו"כאילו לא חטא מעולם" (רמב"ם הל' תשובה פ"ד ה"ד), ולא נשאר שום כתם מעווננו, ועד שבתשובה מאהבה "זדונות נעשו לו כזכיות", וגם תשובה מיראה פועלת תיקון העבר ש"זדונות נעשו לו כשגגות" (יומא שם, ב).

והנה, על ענין השני שבתשובה יש להקשות, כיצד שייך הדבר לתקן את **העבר**, הרי מה שעבר עבר, ושוב אין בכחו לשנות את מה שכבר הי'?

אך הענין הוא, שהתשובה מעלה את הבעל תשובה לדרגא שלמעלה מהזמן, כך שאין אצלו חילוק בין עבר הוה ועתיד, ולכן ביכלתו לתקן את העבר, כי הוא למעלה מן הזמן, ובידו לעשות ממזיד שוגג, ועד ל"זדונות נעשו לו כזכיות".

אמנם, הכח להתעלות לבחינה שלמעלה מהזמן – אינו ביכלתו של נברא, שכן, כל דבר שנברא, הרי הוא נברא המוגבל במקום וזמן. ואימתי יכול נברא להתעלות ממקום וזמן? הרי זה רק אם מתקשר עם הבורא, וכלשון הכתוב "ואתם הדבקים בה' אלקיכם". וכיון שהקב"ה הוא למעלה ממקום וזמן, והוא בעה"ב הן על העתיד והן על העבר, לכן כשהאדם נעשה דבוק עם הקב"ה, נעשה גם הוא בעה"ב על העבר, וביכלתו לתקן גם את העבר.

והשתא נחזי אנן איזו בחינה בתשובה שייכת גם אצל אינם יהודים:

בנוגע לענין התשובה שפועל **מכאן ולהבא**, הרי אין זה ענין שלמעלה מדרך הטבע שצריך שבביל זה כחות מיוחדים. אדרבה, כל בן אדם, הן יהודי והן אינו יהודי, מטבע ברייתו יש בו שינויים, היום יש לו נטי' להיפך הטוב, ומחר יש לו נטי' לטוב. ומכיון שענין זה הוא מטבע בני אדם, הרי מובן שגם אינם יהודים יכולים להטיב את דרכם, וכפי שאכן מצינו באנשי נינוה שבשמעם נבואת יונה הטיבו את דרכם מכאן ולהבא.

אמנם, בנוגע לשינוי ותיקון העבר, הרי ברור שאינו שייך אצל אינם יהודים ו"לא עשה כן לכל גוי", שהרי שינוי העבר שייך, כנ"ל, רק אצל אלו "הדבקים בה' אלקיכם", שהם

הם בני ישראל הקרויים "בנים אתם לה' אלקיכם", שהבן יכול להתחבר עם אביו, ועי"ז להתחבר לדרגא שלמעלה מהזמן. אך אינם יהודים, לא שייכים לדביקות כזו.

ועפ"ז אין להקשות מתשובת נינוה, כי, מה שהועילה גם תשובת נינוה לבטל את הגזירה – אפילו גזירה שכבר נחתמה – ה"ז מכיון שהיכולת לשנות משהו **מכאן ולהבא** הוא דבר שבטבע בני אדם, גם של אינם יהודים. והחידוש של התשובה אצל בני ישראל הוא שבכח תשובתם לשנות גם למפרע, ולתקן את העבר.

והשתא אתי שפיר מה שביטול הגזירה שנחתמה כבר – למדו ישראל מתשובתם של אנשי נינוה דווקא, שהרי ביטול גזירה שכבר נחתמה אפשרית בשני אופנים:

א. ע"י **שבירת החותם**, שנפעלת גם על ידי תשובה הפועלת רק מכאן ולהבא (שענין זה – גם אינם יהודים שייכים לזה, כנ"ל). ב. על ידי שמתחברים לבחינה שלמעלה מהזמן, ואז נעשים בעה"ב גם על העבר, ואפשר להעמיד את עצמו במצב כמו לפני שנחתמה הגזירה, ולבטל את הגזירה (שענין זה שייך רק אצל ישראל).

ועפ"ז מובן, שכאשר הגיעו ישראל למצב כזה שהיו צריכים לבטל גזירה שכבר נחתמה, הרי ברור שלא כ"ישראל היו שייכים להגיע למעלת התשובה באופן כזה שישנו **לגמרי** את כל העבר, ועד שיעמידו עצמם במצב שלפני שנחתמה הגזירה ויבטלוה.

וזהו מה שלמדו מתשובת נינוה דווקא, כי אם גויים שאינם יכולים להתחבר ללמעלה מן הזמן, הנה גם אצלם הועילה תשובתם לבטל הגזירה, עאכו"כ שכל אחד מישראל יכול ע"י תשובה לבטל גזירה גם אם כבר נחתמה.

תורת חיים

מסירת נפש גם באמצע ימי החול!

בנוגע ל"טבעת המלך" שעלי' מדובר בכתוב זה, איתא בגמרא "ויסר המלך את טבעתו אמר רבי אבא בר כהנא גדולה הסרת טבעת יותר מארבעים ושמונה נביאים ושבע נביאות שנתנבאו להן לישראל שכולן לא החזירו למוטב ואילו הסרת טבעת החזירתן למוטב [שגזרו עליהן תעניות לתשובה. רש"י] (מגילה יד, א).

והנה, זה שחזרו למוטב, שעל ידי זה זכו להנס דפורים – הוא שעבודתם היתה באופן של מסירת-נפש, שבמשך כל השנה כולה (קודם שהתבטלה הגזירה) עמדו כל בני"י, מנער ועד זקן טף ונשים, בתנועה של מס"נ, בידעם שקיימת הגזירה "להשמיד להרוג ולאבד את כל היהודים", היל"ת (ראה תו"א מג"א צא, ב. צו, א. צט, ב).

וענין זה הי' אצל כל בני"י, דכשם שגזירת המן, "להשמיד גו' את כל היהודים", חלה